

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Kandidatuppsats

“Det är ju inte helt lätt eftersom vi är vuxna.”

Interaktion och marknadsföring till ungdomar på
svenska folkbibliotek

Författare: William Lunn

Handledare: Joacim Hansson

Examinator: Hanna Carlsson

Lärosäte: Linnéuniversitetet

Termin: VT 2023

Ämne: Bibliotek- och
informationsvetenskap

Nivå: Kandidatnivå

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Abstrakt

The purpose of this paper is to examine the strategies used by library personell to motivate young people between the ages of thirteen and seventeen to visit the library or otherwise make use of its services. This question is answered through empiric material in the form of semi-structured interviews with librarians at five different libraries in southern Sweden. The findings are then analysed through the lens of the four spaces model, which is used to categorize and evaluate the results. The interviews show that the librarians share an interest in creating a library that appeals to the youth, but likewise acknowledge that doing so is a difficult and complicated challenge. Although most of the libraries did not operate under a clearly defined strategy when marketing to this demographic, the description of the librarians' work was fairly consistent among the interviewees. The libraries use various methods such as cooperating with other youth-centered institutions and hosting activities based around user participation. Only on select issues, such as the implementation of social media, did the interviewees present differing opinions. The results also show that young peoples' usage of the library is largely location-dependent as libraries in smaller communities experience considerably higher difficulty in attracting young visitors. The findings of this study are largely consistent with previous research concerning public libraries' work with young people and user interaction.

Nyckelord

Fyrarumsmodellen, användardeltagande, marknadsföring, tredje plats

Tack

Tack till alla bibliotekarierna som ville delta i undersökningen!

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar.....	1
2 Tidigare forskning.....	3
2.1 Folkbibliotekens arbete med ungdomar.....	3
2.2 Ungdomars användning av folkbiblioteken.....	4
2.3 Användardeltagande.....	5
3 Teori.....	6
4 Metod.....	8
5 Resultat.....	10
5.1 Intervju 1.....	10
5.2 Intervju 2.....	13
5.3 Intervju 3.....	15
5.4 Intervju 4.....	18
5.5 Intervju 5.....	21
5.6 Intervju 6.....	23
6 Analys.....	25
6.1 Inspirationsrummet.....	25
6.2 Rummet för utförande.....	27
6.3 Lärandrummet.....	27
6.4 Rummet som mötesplats.....	28
7 Diskussion.....	29
7.1 Metoddiskussion.....	29
7.2 Resultat- och analysdiskussion.....	30

Referenser.....33

Bilagor

Intervjuguide.....1

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Bibliotekslagen är tydlig med att biblioteket är en plats för alla tänkbara målgrupper. Men alla målgrupper använder inte biblioteket lika mycket. Vissa grupper tycks vara svårare för biblioteken att nå och ett exempel på detta är ungdomsmålgruppen. Det finns en uppfattning av att många ungdomar uppvisar ett motstånd mot böcker och läsning, och att många barn som tidigare var läsintresserade tappar detta intresse i tonåren. Utöver det faktum att biblioteken ska nå ut till alla målgrupper, är ungdomar även en subkategori av barn; en prioriterad målgrupp för Sveriges folkbibliotek enligt bibliotekslagen.

Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar (Bibliotekslag, SFS 2013:801, 8§). Detta innebär att biblioteken ska kunna ge bra service till denna målgrupp samt tillgängliggöra ett högkvalitativt utbud av barn- och ungdomslitteratur. Detta kan även kopplas till bibliotekets läsfrämjande syfte, och att inspirera barn och ungdomar till läsning är ett tydligt mål för folkbiblioteken.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att ta reda på hur svensk bibliotekspersonal går tillväga för att motivera ungdomar till att använda och besöka biblioteken. Begreppet ungdom kan ha flera olika betydelser, men när begreppet används i denna uppsats avses individer mellan tretton och sjutton års ålder.

Anledningen till att jag valt att undersöka detta ämne är för att jag, baserat på egna erfarenheter och interaktioner med människor både inom och utanför bibliotekssfären, har bildat uppfattningen att många barns läslust minskar när de kommer upp i tonåren och att bibliotek har svårigheter med att fånga ungdomars intresse. Jag är därför intresserad av att veta vilka åtgärder som vidtas för att locka ungdomar till biblioteket och huruvida dessa åtgärder ger önskvärda resultat. Jag är också intresserad av att veta om det råder konsensus mellan olika bibliotek i fråga om åsikter och strategier eller om de skiljer sig åt.

Denna undersökning ämnar tillföra till folkbiblioteksforskningen genom att göra nedslag på ett antal olika bibliotek i sydöstra Sverige och undersöka hur deras arbete med en specifik och ofta svårnådd målgrupp ser ut. Målet är att ta reda på vilka strategier svenska bibliotekarier använder för att motivera ungdomar till att besöka och använda sig av biblioteket. Jag vill också ta reda på vilken syn bibliotekarierna har på hur ungdomars användande av biblioteket ser ut idag och huruvida biblioteksverksamheten kan förändras för att bättre möta deras behov och

förväntningar. Undersökningen är avgränsad till bibliotek i södra och sydöstra Sverige eftersom jag valde att kontakta bibliotek i min egen närhet.

Ytterligare ett mål med undersökningen är att se hur bibliotekarierna betraktar och värderar ungdomars användande av biblioteket. Baserat på tidigare observationer och interaktioner har jag fått intrycket att folkbibliotekens relation till ungdomar som målgrupp i vissa fall kan uppfattas som paradoxal. Å ena sidan arbetar biblioteken, i enlighet med bibliotekslagen, aktivt med att göra verksamheten lättillgänglig och attraktiv för ungdomar. Å andra sidan finns en tendens att uppfatta ungdomars beteende som problematiskt när det inte faller inom ramen för vad som förväntas av vuxna. Jag vill därför få en inblick i vilka typer av beteenden bibliotekarierna uppmuntrar, och vilka som uppfattas som avvikande eller problematiska.

Frågeställningen i denna uppsats kan beskrivas som följande:

Hur gör bibliotekarier för att motivera ungdomar i 13-17 års ålder till att använda biblioteket?

Hur anser bibliotekarier att ungdomars användande av biblioteket ser ut idag?

Jag kommer att besvara dessa frågeställningar genom att genomföra kvalitativa forskningsintervjuer med sex bibliotekarier på fem olika bibliotek i södra och sydöstra Sverige. Bland intervjupersonerna finns anställda på mindre och större orter representerade. Tack vare detta är det möjligt att observera skillnader i bibliotekens arbete baserat på ortens storlek.

Jag anser att folkbiblioteken har mycket att tillföra till ungdomars vardag, dels genom att tillhandahålla både underhållning och information i form av litteratur, men även genom de andra tjänsterna som biblioteket erbjuder. Exempelvis ger biblioteket tillgång till ett öppet och lugnt utrymme som elever kan använda för att studera, vilket är en värdefull resurs för ungdomar som inte har tillgång till en lugn hemmiljö. Biblioteket är även en plats där ungdomar kan umgås med vänner och spendera tid efter eget gottfinnande. Som en av de få institutioner som erbjuder en mötesplats utan att sätta krav på besökarna att spendera pengar är detta en unik och värdefull funktion som folkbiblioteket erbjuder. Detta förknippas ofta med idén av biblioteket som en ”tredje plats” i samhället. Den tredje platsen som koncept introducerades i Ray Oldenburgs bok *The great good place*. Detta koncept beskriver ett utrymme som befinner sig mellan hemmet och arbetet (i ungdomarnas fall skolan) där människor kan vistas och spendera tid. En av de viktigaste funktionerna av en tredje plats är det faktum att de möjliggör lågintensiva möten mellan en stor mångfald av människor. Människor från olika åldrar och bakgrunder kan träffa och interagera med människor som de inte skulle ha kommit i kontakt med annars, och tack vare denna förmåga att föra samman människor fyller tredje platsen en distinkt funktion i samhället. Huruvida folkbiblioteken i dagsläget utgör en lockande, eller ens nödvändig, tredje plats för ungdomar är en komplex fråga som skiljer sig från

ort till ort och som påverkas av samspelet mellan skola, bibliotek och andra institutioner, vilket kommer att belysas vidare när jag redogör för resultaten av denna undersökning.

I nästföljande avsnitt kommer tidigare forskning inom ämnet att presenteras. Därefter följer en introduktion av denna uppsats teoretiska förankring. Därefter kommer jag att redogöra för resultaten av de sex intervjuerna som sedan analyseras i enlighet med den teoretiska förankringen. Slutligen återkopplas resultaten till uppsatsens frågeställning och den tidigare forskningen.

2. Tidigare forskning

2.1 Folkbibliotekens arbete med ungdomar

Ett exempel på en tidigare studie som undersökt hur bibliotek går tillväga för att inspirera och motivera ungdomar är *'Talk to them like they're people': A cross-cultural comparison of teen-centered approaches in public library services* av Ornstein och Reid (2021).

Ornstein och Reids studie undersöker två svenska och ett amerikanskt bibliotek som har lagt avsevärda resurser på sitt arbete mot barn och ungdomar. Författarna undersöker vilka arbetssätt som underbygger personalens arbete och det huvudsakliga fokuset läggs på personalens yrkespraktik. Studien använder sig av kvalitativa semistrukturerade intervjuer med personalen på biblioteken, vilket även kombineras med observationer av bibliotekens verksamhet. Resultaten av undersökningarna jämförs och en sammanställning av gemensamma värderingar identifieras.

Undersökningens resultat visar att biblioteken bedrev sina verksamheter på olika sätt och hade varierande arbetssätt och målgrupper, exempelvis var ett av de svenska biblioteken endast tillgängligt för barn upp till tretton års ålder och kunde alltså inte användas av vuxna. Trots att biblioteken hade många olikheter i fråga om resurser och samhälllig kontext kunde författaren identifiera åtta huvudsakliga faktorer som återkom i samtliga av de undersökta bibliotekens arbetssätt.

- 1: En känsla av ägarskap och tillhörighet
- 2: Respekt
- 3: En välkomnande atmosfär
- 4: Utjämnande av samhällsklyftor
- 5: Följande av tonåringars intressen
- 6: Flexibilitet
- 7: Personalens roll - att kunna kommunicera med ungdomar är en viktig del av arbetet

8: Anställning av personal som är dedikerad till ungdomsinriktat arbete

I och med att Ornstein och Reid kunde identifiera dessa faktorer som återkommande aspekter av de undersökta bibliotekens arbete med barn och ungdomar som målgrupp är det möjligt att spekulera kring huruvida detta kan betraktas som ett i viss mån allmängiltigt arbetssätt när det gäller bibliotekets interaktion med dessa målgrupper. Biblioteken som undersöktes i Ornstein och Reids studie har dock något gemensamt i och med att de specifikt valdes som studieobjekt eftersom alla tre har gjort stora satsningar på barn- och ungdomsrelaterad verksamhet. Det är därför möjligt att ett bibliotek som inte har ett lika stort fokus på en yngre målgrupp inte visar upp dessa faktorer i lika stor utsträckning. Ornstein och Reid understryker samtidigt att även om de flesta bibliotek inte har samma förutsättningar att nå upp till dessa mål, kan den underliggande attityden och arbetssättet återskapas på i princip vilket bibliotek som helst.

I boken *Barnbibliotek och lässtimulans: delaktighet, förhållningssätt, samarbete* (Sandin, 2011) beskriver författaren ett urval av rapporter från lässtimulerande projekt riktade till barn och unga som bedrivits under åren 2001-2010. Enligt resultaten av undersökningen är endast ett mindre antal av projekten riktade mot ungdomar (ibid. s.39), en målgrupp som författarna anser är löst definierad i de undersökta rapporterna, men framför allt används begreppet ungdom för att beskriva högstadie- och gymnasieelever. Resultaten visar att majoriteten av biblioteksprojekt som riktat sig direkt till ungdomsmålgruppen genomförs via skolan, men projekt som riktade sig till ungdomar på fritiden förekom också. Det förekom även projekt där ungdomar aktiverats både under skoltid och fritid. Det bör noteras att studien i fråga endast behandlar data som beskrivits i projektrapporter och reflekterar inte nödvändigtvis den ordinarie läsfrämjande aktiviteten som sker på svenska bibliotek.

2.2 Ungdomars användning av folkbiblioteken

Ytterligare en forskningsartikel som är relevant för ungdomars användning av biblioteket är *Authenticity matters: The reading practices of Swedish young adults and their views of public libraries* av Åse Hedemark (2020). Denna artikel bygger på en studie där åtskilliga svenska ungdomar intervjuades om sina åsikter om sina lokala bibliotek samt om hur och i vilken utsträckning de använder dessa. Eftersom ungdomars åsikter och vanor som användare av folkbibliotek är relevant för denna uppsats är resultaten av denna studie av intresse då de kan ge en inblick i vilka resultat som är möjliga att få genom att intervjua ungdomar om deras åsikter om folkbibliotek.

Flera av intervjupersonerna i studien uppgav att de ofta lånade böcker på biblioteket som yngre barn, men att deras intresse för att låna böcker avtagit allteftersom de blivit äldre (Hedemark, 2020, s. 83). Av interjusevaren framgår dock att ungdomarna, i de fall där de besöker biblioteket, ofta ägnar sig åt andra aktiviteter än boklåning.

Exemplen som ges är att de använder biblioteket för att träffa vänner, ladda sina mobiltelefoner och som en plats att vänta på bussen.

Ungdomarna uppgav att det är av stor vikt för dem att ha en etablerad relation med bibliotekspersonalen. Det är mer sannolikt att de använder ett bibliotek om de känner personalen som arbetar där. En känsla av trygghet och autenticitet är av stor vikt.

När intervjupersonerna frågades om hur bibliotek skulle kunna utveckla sin verksamhet till förmån för ungdomar visar svaren att den fysiska biblioteksmiljön var av stor vikt. Bra sittplatser som skapar en mysig känsla ges som exempel på vad en bra biblioteksmiljö ska innehålla (Ibid s.84)

2.3 Användardeltagande

I artikeln *The participatory public library: the Nordic experience* (2016) diskuterar Hvennegaard Rasmussen hur nordiska folkbibliotek har förändrat sitt sätt att nå ut till och interagera med användare genom att inkorporera ett allt tydligare fokus på användardeltagande i verksamheten. Han använder en teoretisk utgångspunkt för att analysera vilken effekt användardeltagandet har haft på folkbibliotekens arbete. Enligt Hvennegaard Rasmussen (2016, s.548) har folkbibliotekens sätt att interagera med användare förändrats på så sätt att de i högre grad börjat tillämpa olika former av tvåvägskommunikation. Man har börjat betrakta biblioteksanvändarna som deltagare i bibliotekets tjänster, snarare än att enbart se dem som passiva mottagare, och uppmuntrar användarna till interaktion och dialog. Bibliotekets roll har traditionellt sett varit att tillgängliggöra information, kunskap och kultur, vilket beskrivs som en form av envägskommunikation. Författaren menar att detta har genomgått en förändring, delvis till följd av framväxten av internet och sociala medier. Det har växt fram en syn på biblioteket som en plats för att skapa, dela och diskutera kulturella upplevelser, snarare än att enbart uppleva dem. Denna typ av användardeltagande kan exempelvis utgöras av bokcirklar där användare får möjlighet att diskutera litteratur med bibliotekspersonal och andra användare samt workshops där användarna får möjlighet att själva producera olika former av konst. Att nå ut till biblioteksanvändare genom att uppmuntra till interaktion på sociala medier är ytterligare ett exempel på hur biblioteken använder sig av användardeltagande. Biblioteksanvändare uppmuntras att vara aktiva snarare än passiva och den traditionella envägskommunikationen har ersatts av tvåvägskommunikation.

Hvennegaard Rasmussen (2016 s.548) menar att folkbiblioteken har förändrats från att interagera med sina användare via envägskommunikation, till att istället ge upphov till dialog; en förändring som inte minst påverkats av internet och sociala medier. Traditionellt sett har nordiska bibliotek varit fokuserade på att tillgängliggöra information, kunskap och kultur i form av (vad som har ansetts vara) högkvalitativ litteratur, vilket beskrivs som ett exempel på envägskommunikation. Även om tillgängliggörandet av information och kultur fortfarande tillhör

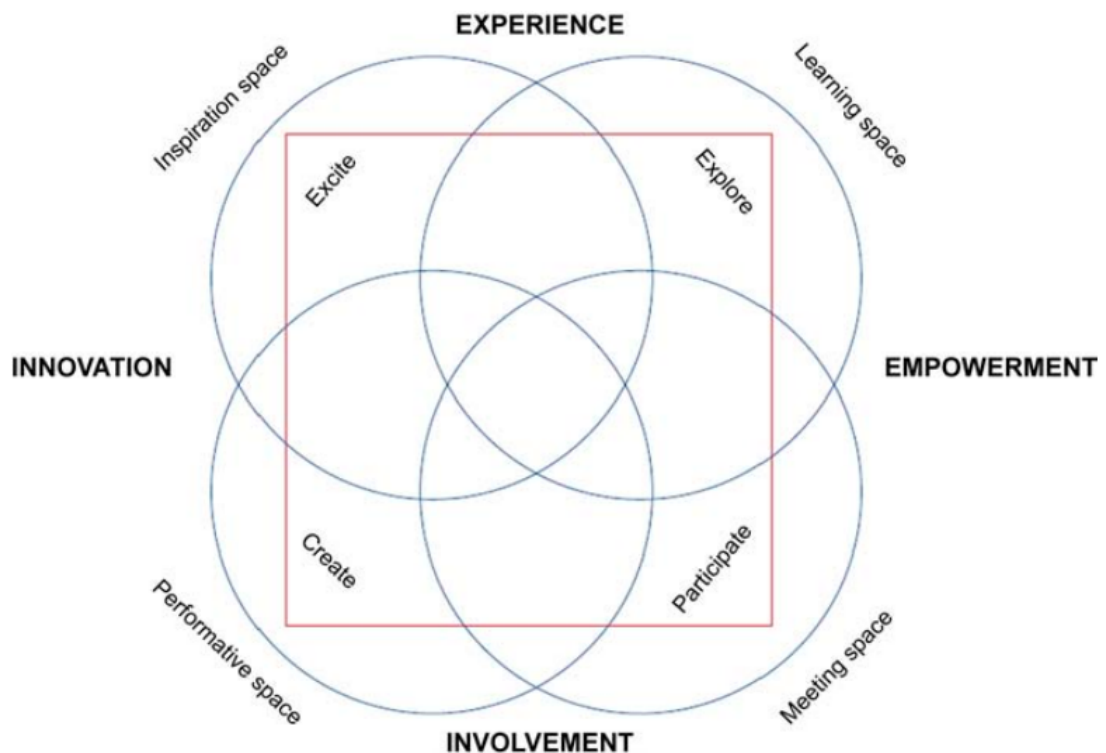

folkbibliotekens viktigaste aspekter, har verksamhetens infallsvinkel på senare tid ändrats till att bli en plats där användare inte enbart tar del av kulturella upplevelser, utan även skapar, delar och diskuterar dessa. På så sätt har biblioteket blivit en plats som präglas av dialog snarare än envägskommunikation.

3. Teori

I detta forskningsprojekt har jag valt att använda fyrarumsmodellen i och med att den har en tydlig koppling till ämnet jag planerar att undersöka och ger en konkret struktur genom vilken insamlad data kan förstås. Modellen ger en utgångspunkt för att förstå olika aspekter av fysiska och tänkta biblioteksrum och de yrkespraktiker som kan kopplas till dessa. Modellen innefattar också en inriktning mot biblioteksanvändare och engagemang genom formuleringen av bibliotekets mål. Av dessa anledningar ser jag fyrarumsmodellen som en välanpassad teoretisk ingång för en undersökning där bibliotekets yrkespraktik och användarengagemang står i fokus.

Fyrarumsmodellen är en teoretisk modell för hur ett bibliotek kan konstrueras för att skapa engagerade användare. Enligt denna modell, som framsållt specifikt för att appliceras på folkbibliotek, kan ett bibliotek betraktas som en konstellation av fyra ”rum” som existerar i samspel med varandra. Dessa behöver inte nödvändigtvis utgöras av fysiska utrymmen utan representerar roller som ett bibliotek kan fylla i både fysiska och digitala rum.

Utifrån fyrrumsmoellen betraktas bibliotekets syfte som att uppnå fyra mål: Experience, involvement, empowerment och innovation. De fyra rummen som fyrrummsmodellen är medlen som används för att uppnå dessa. Nedan följer en beskrivning av de fyra rummen (jag har namngett de baserat på min egen översättning av begreppen).

Inspirationsrummet (Inspiration space)

Denna infallsvinkel emfaserar bibliotekets förmåga att ge sina användare estetiska och meningsfulla upplevelser som utvidgar deras uppfattningar och tankesätt. Ett bra bibliotek ska därför kunna inspirera besökare till att entusiastiskt utforska vad biblioteket har att erbjuda, och även låta dem komma i kontakt med och utveckla nyfikenhet för material utanför deras sedan innan etablerade intressen.

Läranderummet (Learning Space)

Detta beskriver bibliotekets roll som en tillgängliggörare av information som gör det möjligt för användare i alla åldrar att lära sig om världen och utforska och upptäcka nya ämnen. En styrka med biblioteken i en lärandekontext är att de ger användarna möjligheten att delta på sina egna villkor utifrån sina egna intressen i en informell miljö. Författarna skriver att bibliotek idag står inför en utmaning när det kommer till implementeringen av biblioteket som ett rum för lärande när det kommer till målgruppen barn och ungdomar. De menar att denna målgrupp har ett stort behov så kallad upplevelseorienterat lärande för att på bästa sätt tillgodogöra sig av bibliotekets material. Författarnas rekommendation är därmed att bibliotek använder sig av interaktiva och sociala aktiviteter som medium för lärande.

Rummet som mötesplats (Meeting Space)

Detta beskrivs som en plats mellan arbetet och hemmet där man kan möta andra människor som man inte skulle ha interagerat med annars. Detta är tätt kopplat till Oldenburgs beskrivning av den tredje platsen (1989) och ses som en viktig del av ett modernt samhälle då denna typ av platser ger folk möjligheter att knyta sociala kontakter och även bli utmanade genom att interagera med människor vars upplevelser, bakgrunder och åsikter skiljer sig från deras egna. Folkbibliotek är utmärkta exempel på en institution som har goda förutsättningar för att utgöra en mötesplats för människor i alla åldrar på grund av deras lättillgänglighet och icke-kommersiella natur. Möten kan ske både i det öppna biblioteksrummet och under organiserade former, exempelvis genom aktiviteter som bokcirkel.

Rummet för utförande (Performative space)

Detta perspektiv belyser bibliotekets förmåga att förse sina användare med engagerande upplevelser genom andra medel än det traditionella mediebeståndet. Mer specifikt handlar det om att ge biblioteksanvändarna möjligheten att, i samspel med varandra, interagera med och själva skapa och utöva konst och kultur i olika former. Detta handlar till stor del om att ge tillgång till multimediala verktyg för att möjliggöra kreativt skapande i olika former. Detta kan även kombineras med olika

aktiviteter, exempelvis i form av workshops med olika former av professionella kulturutövare av olika slag.

Fyrrumsmodellen utgör en effektiv teoretisk grund för studien eftersom det ger en struktur genom vilken kriterier som i en modern skandinavisk kontext anses utgöra ett högkvalitativt och attraktivt bibliotek kan förstås. Det empiriska materialet kan därmed analyseras genom fyrrumsmodellen för att komma fram till vilka uppfattningar om bibliotekets roll som ligger till grund för bibliotekspersonalens intervjuer och praktiska arbete. Detta ger även utrymme för observationer kring huruvida bibliotekets olika roller behandlas som jämlika eller om särskild tyngdpunkt läggs på vissa av bibliotekets utrymmen.

4. Metod

Det empiriska materialet i denna studie utgörs av semistrukturerade kvalitativa forskningsintervjuer med ett antal bibliotekarier som arbetar på bibliotek i södra Sverige. Intervjuerna skedde via videochatt med ljud och bild (med undantag för en av intervjuerna där intervjuaren och intervjupersonen inte kunde se varandra på grund av tekniska problem). Anledningen att intervjuerna utfördes via videochatt är för att jag inte skulle behöva resa mellan alla de olika biblioteken för att genomföra intervjuerna med tanke på att det finns ett avsevärt geografiskt avstånd mellan biblioteken i fråga. Intervjupersonerna kontaktades via e-mailkorrespondens. Urvalet gjordes utifrån de personer som visat intresse för att delta och har inte valts ut baserat på några specifika kriterier utöver detta.

I början av arbetet med denna studie kontaktade ett antal bibliotek via mail och efterfrågade bibliotekspersonal att delta i en intervju via videochatt. Jag utgick från bibliotek som låg i närheten av min egen hemort. Jag började med att kontakta närmaste stadsbibliotek och dess filialer, men lyckades inte hitta några intervjupersoner där. Därefter mejlade jag till bibliotek i närliggande kommuner och slutligen valde jag att mejla bibliotek i majoriteten av kommunerna i mitt landskap, och även till några större bibliotek i närliggande landskap. De flesta av biblioteken skickade inget svar tillbaka, men fem av biblioteken meddelade att de hade personal som var villiga att delta i intervjuer, och ett av dessa kunde till och med bidra med två intervjupersoner, vilket därmed innebar att jag kunde nå upp till mitt mål att intervjua sex bibliotekarier. Sammanlagt mejlade jag cirka 30 bibliotek av olika storlekar.

En annan tänkbar utgångspunkt för denna studie hade varit att fokusera på ett specifikt bibliotek. I detta fall hade biblioteksverksamheten kunnat analyseras mer djupgående i och med att en stor del av personalen kunnat intervjuas för att få en utvecklad och nyanserad bild av deras arbete. I den tidiga planeringen av denna studie var planen att genomföra denna typ av fallstudie med ett specifikt svenskt stadsbibliotek som subjekt. Att bedriva studien från denna infallsvinkel var i detta fall inte genomförbart eftersom inga bibliotekarier från detta bibliotek eller dess

filialer var tillgängliga för att bli intervjuade. Därför utvecklades projektet till att använda en bredare och mer överblickande utgångspunkt där biblioteksverksamheter från åtskilliga småländska kommuner analyseras.

Kvale och Brinkmann (2014, s. 165) beskriver den semistrukturerade forskningsintervjun som ”en interpersonell situation, ett samtal mellan två deltagare om ett ämne av gemensamt intresse”. Det anses vara mötet och samspelet mellan intervjuaren och intervjupersonen som ger upphov till kunskap. Att intervjuaren upprätthåller en aktiv interaktion och är väl förberedd är därför viktigt. Vidare emfaserna författarna vikten av att hålla god kontakt med intervjupersonen genom att visa intresse och respekt för det intervjupersonen har att säga, och även genom att vara tydlig med sina egna intentioner och förväntningar (Ibid, s. 170). Jag valde att genomföra intervjuer i semistrukturerad stil eftersom jag ville ha möjlighet att ställa följdfrågor och interagera med intervjupersonerna för att bättre förstå deras svar och få förtydliganden när det behövs. Samtidigt utgick jag från en intervjuguide för att försäkra mig om att intervjuerna skulle ge den information jag sökte efter.

Samtliga av intervjupersonerna informerades om att deras namn och arbetsplatser inte kommer att avslöjas i uppsatsen, och samtliga gav dessutom sitt godkännande till att låta intervjun spelas in.

Intervjuerna utgick från en intervjuguide som framställts för att ge svar på uppsatsens frågeställningar och även återkoppla till fyrrummodellen. Frågor kretsade bland annat kring hur biblioteket marknadsför till ungdomar, vilka aktiviteter som genomförs och hur personalen bemöter ungdomar på biblioteket. Den fullständiga intervjuguiden kan läsas som bilaga i slutet av denna uppsats.

Jag kommer att benämna de sex intervjupersonerna som Bibliotekarie A, Bibliotekarie B och så vidare. Bokstavsordningen är baserad på ordningen som intervjuerna genomfördes i. Datum och längd för intervjuerna finns noterade i referenslistan. Notera även att Bibliotekarie E och F arbetar på samma bibliotek.

Det bör även nämnas att den ursprungliga idén för denna uppsats var planerad att även innefatta intervjuer med gymnasieelever. Jag valde dock att inte genomföra dessa, både för att få ett tydligare fokus i uppsatsen och för att undvika forskningsetiska komplikationer med tanke på att detta skulle involvera minderåriga intervjupersoner.

5. Resultat

5.1. Intervju 1

Bibliotekarie A arbetar på ett bibliotek på en mindre ort.

A berättar att biblioteket är beläget i samma byggnad som en fritidsgård. Biblioteket och fritidsgården har ett genomgående samarbete vilket har lett till positiva synergieffekter, i synnerhet för biblioteket som A anser skulle ha mycket svårare att nå ut till ungdomar utan associationen till fritidsgården. En av de viktigaste ingångarna får att nå ungdomarna är genom fritidsledarna som marknadsför och informerar om biblioteket. Fritidsledarna är ofta ute på den lokala högstadieskolan och bygger relationer med eleverna, vilket biblioteket tjänar på. Genom samarbetet har man försökt etablera biblioteket och fritidsgården som en enda sammanhängande organisation.

A:s bibliotek använder inte sociala medier för att marknadsföra till ungdomar. Det finns visserligen ett instagram-konto, men det har inget tydligt ungdomsfokus utan används snarare för att delge allmän information. Fritidsgården har dock ett instagram-konto med det direkta syftet att nå ut till ungdomar, och biblioteket använder sig av detta konto för att marknadsföra till ungdomsmålgruppen. A anser att samarbetet med fritidsgården har varit mycket givande för biblioteket och tror inte att marknadsföring till ungdomsmålgruppen hade kunnat genomföras alls utan detta samarbete.

A understryker vikten av att kommunicera med och visa respekt för bibliotekets användare. För att man ska kunna nå ut till ungdomar måste man bilda en relation med dem. De måste känna en tillit till personalen och vara medvetna om att bibliotekarierna finns där lika mycket före deras skull som för de vuxnas. Biblioteket har genomfört åtskilliga aktiviteter i samband med fritidsgården, vilket har gett bibliotekspersonalen att lära känna och introducera sig själva för fritidsgårdens besökare. På så sätt har man kunnat introducera biblioteket för fritidsgårdens målgrupp och låta dem veta att biblioteket och bibliotekarierna har mer att erbjuda än bara bokläsning. bibliotekarierna och ungdomarna får möjlighet att relatera till varandra och grunden för en relation kan läggas. A har haft aktiviteter i samarbete med F, vilket har gjort att ungdomar fått lära känna bibliotekspersonalen - de får ett vidgat perspektiv på vad biblioteksverksamhet är. Man relaterar till varandra.

”Där kanske vi precis i början hade någon slags utopisk bild att, jaja, och då kan bibliotekarierna gå in där med sina böcker och liksom frälsa alla på något sätt. Men det upptäckte vi ju liksom att... det fick man direkt en känsla av att nej, gud, där kan du inte börja. Det finns ett... tyvärr ju ett sådant motstånd mot läsning och böcker hos så många att... kommer man då med böckerna som en första grej, ”här kommer

jag och jag ska prata om den här boken”, då blir det så mycket skolkänsla över det hela, och det vill vi inte ha. Vi behöver bygga relationerna först och sen kan vi liksom ta in läsning efter hand, men biblioteket behöver ju inte handla om läsning heller. Det kan handla om så mycket andra saker.”

Ungdomarna som använder fritidsgården är en svårfångad målgrupp, A uppfattar att det finns ett starkt motstånd mot böcker och läsning bland dem. För många ungdomar är läsning starkt förknippat med skolan och är därför inget de vill ägna sig åt på sin fritid. Bibliotekarierna väljer därför att röra sig fram försiktigt och försöker så långt som möjligt undvika att ge biblioteket en ”skolkänsla”.

”Vi ser ju hela tiden att, vi kan ju inte... börjar vi skapa någon slags skolkänsla där ungdomarna känner att vi ger dem uppgifter eller någonting sånt, då kommer de sluta komma. Det måste vara någonting mer, någonting som är roligt. Ja, som du säger, en upplevelse.”

Enligt A kan ett riktat läsfrämjande arbete först inledas efter att man har byggt upp en relation med målgruppen. På grund av detta har man fram jobbat för att framhäva att ett bibliotek kan handla om mer än bara läsning, och har strukturerat sina aktiviteter därefter.

A berättar att det inte finns en strukturerad plan för bibliotekets aktiviteter. Man improviserar efter hand samtidigt som man jobbar för att följa biblioteksplanen och fritidsgårdens mål.

Bibliotekarierna deltar ibland i aktiviteterna som fritidsgården ordnar, och i vissa fall organiserar bibliotekspersonalen aktiviteter på fritidsgårdens vägnar. Exempelvis har man anordnat quiz-kvällar, pyssel, workshops och dylikt. Exempelvis hade man en aktivitet där man lärde ungdomarna att göra egna ”pins”. Deltagarna var först skeptiska till konceptet men blev snart mer intresserade när de testat själva, och eftersom utskrivandes av bilder var en del av skapandeprocessen, fick deltagarna även lära sig hur man använder bibliotekets skrivare. A berättar att man ofta behöver ”smyga in” lärorika inslag på detta sätt. Man försöker hålla aktiviteter som ungdomarna är intresserade av samtidigt som de lär sig något och kommer i kontakt med biblioteket. Av samma anledning har man valt att huvudsakligen fokusera på aktiviteter centrerade kring pyssel och kreativt skapande.

”Mycket pyssel är det också generellt. Det här kreativa skapandet, och då är det pysselböckerna som vi har på bibblan som åker fram. Drömmen hade ju varit att ha bokcirkel med tonåringarna och så, men vi är inte där ännu, och de som kommer till fritidsgården är inte heller där. Vi ser ju till exempel de storläsande tonåringarna som kommer till biblioteket, då kanske man tänker att ”där skulle vi kunna få till en bokcirkel”, men det är bara det att de besöker inte fritidsgården. De attraheras inte av de aktiviteterna som erbjuds där.”

Innan fritidsgården öppnade hände det ibland att ungdomar kom till biblioteket och satte sig där, vilket enligt A troligtvis berodde på att det inte fanns något annat ställe för ungdomarna att slå sig ner. Sedan fritidsgården öppnat använder ungdomar inte biblioteket som mötesplats i lika stor utsträckning. Nuförtiden använder ungdomarna inte biblioteket som mötesplats såvida inte de sitter och väntar på att fritidsgården ska öppna. A tror att det också är möjligt att bibliotekets öppettider har en negativ inverkan på ungdomarnas intresse eftersom biblioteket inte alltid är öppet under tider på dagen då ungdomar skulle kunna komma. Bibliotekslokalen är dock tillgänglig för fritidsgårdens besökare även när biblioteket är stängt, och i dessa fall är biblioteksytan till fritidsledarnas förfogande. Trots detta tror A att det är lätt att biblioteket glöms bort eftersom det är ett annat rum i byggnaden och inte är direkt sammanlänkat med fritidsgården.

A fick frågan om hur bibliotekspersonalen hanterar situationer när ungdomar betar sig olämpligt och ställer till problem. Personalens första respons är att prata med personen eller personerna. Här är det viktigt att dra nytta av relationerna man byggt upp med biblioteksanvändarna. Om man bemöter personen på ett personligt och direkt sätt genom att vara tydlig med vad personen gjort fel och använda deras namn, blir sannolikheten större att hen lyssnar och avbryter sitt beteende. Om detta inte fungerar går man till fritidsgården och hämtar fritidsledarna som är experter på att hantera den här typen av situationer.

Enligt A är det inte vanligt att ungdomar använder biblioteket för att studera. På biblioteket finns det gott om plats för detta, men den används inte. A spekulerar att ungdomarna kanske inte har tänkt på att de har möjligheten att använda biblioteket för studier.

Enligt A finns det mycket biblioteket skulle kunna göra annorlunda för att bli mer tilltalande för ungdomar, men de har i dagsläget inte resurserna för implementera några större förändringar. Exempelvis vill man kunna anställa en dedikerad ungdomsbibliotekarie. Man skulle även vill utveckla samarbetet med fritidsgården ytterligare och ordna fler aktiviteter. Man vill även etablera en närvaro på sociala medier som är relevanta för ungdomar och satsa mer på de läsintresserade ungdomarna genom att ordna bokcirkel. Personalen på biblioteket kämpar just nu för att få ökad budget.

Enligt A är relationsbyggandet den absolut viktigaste delen av arbetet mot ungdomsmålgruppen, särskilt i en liten kommun som den A arbetar i. Hen menar att det kan vara en enorm skillnad på större bibliotek där det blir en helt annan dynamik.

”För oss i en liten kommun... det kan vara en enorm skillnad mot en större kommun där du har ett jättestort huvudbibliotek och väldigt många högstadieskolor där dynamiken blir en helt annan och befolkningsunderlaget är helt annorlunda. Där kanske det går att få ihop en bokcirkel för ungdomar; att man smäller upp affischer, och så dyker dt upp ungdomar. Men här, i och med att vi bara har en högstadieskola och de eleverna träffar varandra från åtta på morgonen hela dagarna... de vet redan

så mycket om varandra att... för att de ska vilja hänga på fritiden också så krävs det att man tänker annorlunda. [...] Man kan inte tänka att ungdomsverksamhet på bibliotek är likvärdig och kan arbetas på samma sätt på olika bibliotek, utan man måste utgå från det lokala.”

5.2. Intervju 2

Bibliotekarie B arbetar på ett bibliotek på en mindre ort.

B marknadsför biblioteket till ungdomar genom att dra nytta av sin koppling till högstadieskolan och även genom att ta kontakt med andra organisationer i trakten. Man har exempelvis etablerat kontakt med fritidsgården samt fritidsgrupper för ungdomar och det lokala ungdomsrådet. Biblioteket håller i en bokklubb för ungdomar, och ungdomsrådet hjälper till att marknadsföra bokklubben via sina sociala kanaler. Biblioteket har även konton på Facebook och Instagram.

B understryker de stora utmaningarna med att nå ut till ungdomsmålgruppen. Ungdomar över hela det demografiska spektrumet är svåra att nå. Både när det kommer till läsintresserade och icke läsintresserade är det mycket svårt att inspirera till handling i form av biblioteksbesök och deltagande i aktiviteter.

”Jag skulle säga att hela målgruppen är precis lika svår att nå. Både de läsintresserade och de icke läsintresserade. Jag kan ju bara utgå från den här bokklubben som jag har nystartat nu. Där har jag två stycken deltagare [...] På tre högstadier och ett gymnasium så är det två stycken deltagare som jag har fått att komma hit. Och då har det också gått ut personliga SMS till samtliga högstadieelever i kommunen.”

När det kommer till aktiviteter som hålls för ungdomar på biblioteket sker dessa huvudsakligen i samband med ungdomsbokklubben, vilken som tidigare etablerat endast har två ordinarie medlemmar. Biblioteket har dock även kontakt med en tjejgrupp som ibland deltar, så i vissa fall kan upp till 7 personer delta i aktiviteterna. Aktiviteterna har bestått av besök från författare av ungdomsböcker och workshops där deltagarna bland annat fått lära sig om skrivande och testat att skapa ”bullet journals”. B beskriver att många av deras aktiviteter handlar om att låta deltagarna vara kreativa och skapa saker, exempelvis genom kreativt skrivande. Detta är ett spår man har gått in på efter att ha frågat deltagarna i bokklubben vad de är intresserade av.

”Nu har vi gått in mycket på det spåret, och det är mycket därför att jag själv frågade deltagarna vad de är intresserade av, och vad de vill hitta på. Och då valde de själva det här med att vi ska ha lite mer workshopsliknande aktiviteter. Så det är därför det har fallit sig så.”

B kommenterar det fysiska biblioteksrummets utformning och de utmaningar som deras lokal för med sig. Bibliotekslokalen har en avlång form och är svårt att möblera bra. På grund av detta är det även svårt att få en tydlig uppsikt över lokalen. Biblioteket har en ungdomsavdelning som ligger undanskymt en bit in i lokalen. Tidigare har man lagt en hel del arbete för att göra ungdomsavdelningen till en tilltalande och trevlig plats. B berättar dock att personalen mer och mer har blivit tvungna att demontera ungdomsavdelningen.

”Från början så hade vi lite schyssta fåtöljer och lite soffor, möblerat som ett rum i rummet om du förstår. Men det har vi successivt mer och mer fått ta bort för att vissa i den målgruppen har liksom tagit över biblioteket och nyttjar biblioteket för diverse icke lagliga åtaganden eller vad man ska säga. Från början var det meningen att vi skulle ha trevliga sittplatser där ungdomarna kan träffas och, ja, bara ha som en mötesplats och kunna plugga eller vad som helst, men det har blivit att de här ungdomarna har ju kommit och... ja, sysslar med en massa saker som man inte borde göra på ett bibliotek. Så vi har fått möblera bort det här igen tyvärr. [...] Så just nu har vi inte så mycket trevliga sittplatser tyvärr.”

B fick frågan om hur personalen agerar i situationer när ungdomar betar sig olämpligt på biblioteket. B beskriver att den första responsen är att prata med personen eller personerna i fråga, men att detta oftast inte har någon effekt. Om nöden kräver det kan personalen kalla in folk från ett väktarbolag för att lösa situationen. B beskriver att denna typ av situationer är knepiga eftersom bibliotekets status som en del av det offentliga rummet hindrar personalen från att avlägsna besökare mot deras vilja. B menar att detta är problematiskt eftersom det innebär att en liten grupp bråkmakare kan förstöra för alla andra besökare på biblioteket. Det är inte vanligt att ungdomar söker kontakt med bibliotekspersonalen. Den vanligaste frågan de får från ungdomar är huruvida de har mobilladdare. Det är ytterst sällan de får bokrelaterade frågor. På senare tid har det dock förekommit ett något ökat intresse för bokutlåning tack vare bokrekommendationer som sprids via TikTok, vilket har väglett många av bibliotekets inköp.

Enligt B är det enbart ungdomsgång som är intresserade av att använda biblioteket som en mötesplats efter skoltid.

”Ja, ungdomsgång. Inte så mycket de som är intresserade av utbudet. Den gruppen finns inte. bara ungdomsgång..”

Jag frågade B om hen ansåg att bibliotekspersonalen skulle kunna göra något annorlunda för att förbättra sin situation. B svarade att det inte var möjligt som deras nuvarande situation ser ut. Enligt B hade man kunnat genomföra någon form av förändringsarbete om man hade en annan lokal och andra resurser, men med deras nuvarande förutsättningar är personalens händer bundna. Personalen fortsätter helt enkelt att göra sitt bästa för att vara tillgänglig för skolans elever och försöka nå ut till målgruppen. Drämman, menar B, hade varit en ny och mer tilltalande lokal som skulle vara bättre anpassad som studie- och mötesplats.

B anser att en välanpassad och inspirerande bibliotekslokal ska vara stor, öppen och rymlig. Lokalen ska vara överskådlig med låga hyllor så att man tydligt kan se allt som försiggår i lokalen. Det ska finnas stora bord där folk kan sitta och samtala, och det ska även finnas inbjudande studieplatser. Om det finns tilltalande platser att umgås och studera ökar besökarnas benägenhet att besöka biblioteket tillsammans med andra och stanna längre.

Enligt B är det relativt vanligt att ungdomar använder biblioteket för att studera, men detta sker huvudsakligen under ordinarie skoltid; det är inte vanligt att skolans elever studerar på biblioteket efter skoltid. När ungdomar lånar böcker på biblioteket sker detta oftast i samband med skolarbetet. Det är endast en mindre del av målgruppen som lånar böcker till fritidsläsning. Biblioteket har en skolbibliotekarie som interagerar direkt med skolklasserna genom att samarbeta med lärare på lektionerna och träffar även eleverna informellt i korridorerna.

B beskriver att bibliotekspersonalen just nu befinner sig i en förändringsprocess för att försöka lösa detta problem. Man diskuterar frågan men har i dagsläget inte kommit fram till någon konkret lösning. Personalen upplever svårigheter med att uppfylla bibliotekets roll som en plats för alla och har svårt att veta hur man ska agera inom detta spelrum. Å ena sidan vill man inte hindra någon från att använda biblioteket, men om man inte gör något blir resten av besökarna i praktiken åsidosatta genom inaktion. Personalen vet inte hur de ska göra för att alla ska känna sig välkomna.

5.3. Intervju 3

Bibliotekarie C är bibliotekarie och arbetar på barn- och ungdomsavdelningen på ett större stadsbibliotek i sydöstra Sverige.

C berättar om skillnaden mellan arbetssätten på små och stora bibliotek. På de mindre filialerna anordnas också bibliotek, men i de fallen måste bibliotekarien ofta hålla i aktiviteten och bemanna informationsdisk samtidigt eftersom filialerna inte har tillräcklig personal för att dela upp arbetet. Ungdomar som deltar i aktiviteter på stadsbiblioteket har ofta ett intresse för läsande och skrivande. På filialerna finns inte samma målgrupp för aktiviteter relaterade till läsande och skriva, så därför lockar man i stället genom att erbjuda fika och fokusera på mer kreativa aktiviteter som pyssel och workshops.

C berättar att det är händer att ungdomar spenderar tid i bibliotekslokalen, både för att umgås och studera.

”Vi har ju ungdomar som hänger på biblioteket. Antingen för att plugga eller så kan de vara där för att stöka lite... eller så vill de bara sitta och ladda telefonen och visa varandra TikTok-videos eller så. Vi har rätt så många mötesplatser i kommunen för ungdomar, men då har ungdomarna alltid krav på sig när de kommer dit; att de

måste skapa någonting. De måste dansa eller de måste spela in en podd eller såhär. Men de som kommer till oss är de som bara vill hänga.”

C berättar att bibliotekspersonalen har upplevt det som svårt att nå ut till ungdomar. Man har inte haft en klar bild av vad man kan eller bör göra för dem, eller vad de själva vill ha ut av biblioteket. Eftersom de inte tenderar att söka kontakt med personalen är det svårt att bilda en relation med dem. För att bemöta dessa utmaningar inledde biblioteket för några månader sedan ett projekt med syftet att förbättra arbetet gentemot ungdomsmålgruppen.

”Vi sökte pengar för att ha ett ungdomsprojekt där vi ville anställa fyra läsambassadörer kallar vi dem. De skulle vara mellan 16 och 22 år och vara liksom som brobyggare mellan oss och målgruppen. Vi tänkte att när vi pratar med målgruppen så... vi är ju liksom lite äldre. Det är inte så naturligt att gå fram och prata med oss, så vi vill gärna ha ungdomar som hjälper till och frågar vad andra unga vill ha ut av biblioteket.”

För att hitta lämpliga kandidater bad man lokala ungdomar skicka in en ansökan i videoform, och de som gjorde detta kallades till en intervju. Under intervjuerna frågade man kandidaterna om deras åsikter om biblioteket. C berättar att samtliga av de upplevde att biblioteket inte kändes som en plats som var till för dem. Anledningar till detta var bland annat det faktum att bibliotekets ungdomsavdelning är mycket liten och saknar bekväma sittplatser för att umgås och studera. Fyra av de intervjuade ungdomarna anställdes som ambassadörer. Man valde ungdomar från fyra olika skolor i området för att sprida ut deras potentiella inflytande så brett som möjligt. Ambassadörernas första uppdrag var att besöka huvudbiblioteket och alla dess filialer ”undercover”. Detta var innan den allmänna personalen informerats om ambassadörernas identitet. Under biblioteksbesöken hade ambassadörerna i uppgift att ställa minst en fråga till bibliotekspersonalen och notera hur de blev bemötta. Reslutaten publicerades sedan i bibliotekspersonalens nyhetsbrev där man dessutom avslöjade ambassadörernas identitet. Efter detta har ambassadörerna deltagit i åtskilliga projekt och aktiviteter på bibliotek. Exempelvis har de varit ute och marknadsfört ett författarbesök då de även delade ut gratis böcker. De har även marknadsfört biblioteket på sina respektive skolor. På författarbesöket kom ungefär 60 besökare varav cirka hälften var ungdomar, och man drog därmed slutsatsen att marknadsföringen var effektiv. Ambassadörerna har även skapat en podcast centrerad kring böcker och läsning där de bland annat har intervjuat författare. Detta var ett förslag från ambassadörerna själva, och eftersom biblioteket sedan innan startad roddar för andra målgrupper, sågs detta som en bra möjlighet att starta en podd för ungdomar. Ambassadörerna är även aktiva på bibliotekets TikTok-konto där de lägger upp boktips. C tycker att det finns ett stort värde i att låta ungdomar ta kontakt med sin målgrupp på biblioteket vägnar, och att låta dem göra det på sitt eget sätt. Om man vill nå ungdomsmålgruppen är autenticitet av stor vikt och därför ger man ambassadörerna stor frihet och låter dem implementera sina egna idéer i bibliotekets marknadsföring. C menar att marknadsföring som går direkt från de

vuxna till ungdomsmålgruppen lätt framstår som framtvingad och inautentisk. Man vill inte ”säga åt dem vad de ska göra”.

Biblioteket planerar att göra om ungdomsavdelningen för att bli mer tilltalande för ungdomar och ambassadörerna har varit delaktiga i förändringsarbetet genom att samla in ungdomars åsikter. Man kom exempelvis fram till att ungdomar vill se mer skyltning av populära titlar, gärna på digitala skärmar så att man lätt kan uppdatera skyltningen för att följa de senaste trenderna. Projektet startades i februari och kommer att fortlöpa i ett års tid. C berättar att bibliotekspersonalen har varit nöjda med resultaten och planerar att upprepa projektet nästa år med nya ambassadörer. Projektet ses som värdefullt eftersom ungdomar länge varit en eftersatt målgrupp som alltid varit svår att nå ut till. Därför menar C att man behöver jobba extra hårt för att fånga deras intresse, och det pågående ungdomsprojektet har visat sig vara ett givande sätt att göra detta.

C berättar att ungdomar ofta sitter i biblioteket och umgås utan att direkt använda bibliotekets funktioner. Enligt C finns det olika åsikter om detta inom personalen på biblioteket.

“Det är nog lite olika hur personalen ser på det. Vissa, och även besökare ibland, säger till oss att ”nu är det för högljutt därborta”. Men vi har ju en tyst läsesal i källaren, så andra vuxna besökare som klagat brukar hänvisas dit. [...] Vissa i personalen tycker bara det är jobbigt så fort det kommer in en ungdom liksom.”

C anser att folkbibliotek bör utgöra en pedagogisk plats men understryker samtidigt att folkbibliotekets prioritet skiljer sig från skolbibliotekens som ska uppfylla en pedagogisk funktion för lärandet i skolan. Folkbiblioteken kan inte ersätta värdet av ett högkvalitativt skolbibliotek och det är därför viktigt att alla skolor är utrustade med bibliotek enligt bibliotekslagens bestämmelser. Folkbibliotekets uppgift är att stödja och inspirera till lärandet som sker av egen vilja. För att biblioteket ska uppfylla denna roll är det viktigt att bemöta alla besökare på rätt sätt och ta alla frågor på allvar. C poängterar att biblioteket skulle kunna utveckla sin pedagogiska roll genom att bli mer involverad i aktuella ämnen.

”Jag tycker att vi borde bli bättre på att skylta med aktuella ämnen som diskuteras i samhället. För just nu så skyltar vi mest med skönlitteratur och inte kring vad som diskuteras. Och det tänker jag att ungdomar... de som ser på nyheterna och så... de skulle nog få ut något av sådana skyltningar på ungdomsavdelningen.”

C anser att en viktig förutsättning för att förhindra bråk är att det finns bra uppsikt över lokalen och avsaknaden av detta har bidragit till att göra sagerummet problematiskt. Ytterligare en viktig förutsättning är att bygga en positiv relation med sina användare; ungdomarna ska känna att de är välkomna att prata med personalen. För att bli bättre på att hantera konfliktsituationer ska bibliotekspersonalen dessutom gå en kurs i lågaffektivt bemötande.

C anser att bland det viktigaste man kan göra när man arbetar med ungdomar är att bilda en relation till användarna. Personalen strävar efter avslappnade och konstruktiva interaktioner med ungdomar, även om vissa är lättare att nå än andra. ”Jag tycker att de ungdomarna som kommer fram och ställer frågor i infodiskarna, att de är rätt så lätta att prata vidare med, för de har ändå tagit en kontakt. De ungdomarna som kanske är lite stökiga eller vill vara ifred eller så, de är ju svårare att prata med, för de vill inte bli störda. Vi har ett TikTok konto eftersom vi inte nådde ut till ungdomar via Instagram och Facebook, och där har vi ju faktiskt fått ungdomar som kommit fram till oss och sagt att ”vi har sett er på TikTok”. [...] Vi vet inte vilket genomsnitt det har haft, men vi syns ändå liksom. Så där gör vi väl någonting rätt. [...]”

C menar även att det är viktigt att vara aktiv och synlig på andra platser än biblioteket exempelvis genom att samarbeta med skolor och delta i lektioner och marknadsföra biblioteket ute på stan. Personalen har även varit aktiva under sommaren genom att köra ut bokbussen till olika lägeraktiviteter. Aktiviteter som exempelvis bokcirkel bidrar också till relationsbildandet. På biblioteket hålls en ungdomsbokcirkeln, och i många fall handlar dessa lika mycket om att prata om deltagarnas liv som de handlar om böckerna.

”Träffarna tar en och en halv timme, och halva tiden pratar vi om boken, halva tiden pratar vi om deras liv. För det är liksom ett bra gäng, de kommer från olika skolor, men de har ett enormt förtroende för oss och för varandra. Och ibland kommer det upp grejer som är rätt så allvarliga i de här samtalen, där vi känner att det är jättebra att vi som vuxna kommer in och kan stötta dem.”

5.4. Intervju 4

Bibliotekarie D arbetar på ett stadsbibliotek på en större ort.

Enligt D finns ingen konkret uttalad strategi för hur biblioteket marknadsför till ungdomar, men för det mesta når man ungdomarna genom att samarbeta med lokala skolor och fritidsgårdar och genom att sätta upp affischer i området. Ett exempel på ett samarbete med en skola är när biblioteket ordnade en skräckfilmsvisning på en gymnasieskola i området, vilket skapade stort intresse. Biblioteket använder sig av sociala medier i form av Facebook och Instagram, men D tror inte att de sociala medielattformarna som biblioteket använder är ett effektivt sätt att nå ungdomar.

”Vi använder sociala medier, men vi tror inte att så många ungdomar följer oss. Och det är för att vi till exempel inte finns på TikTok eller Snapchat, och det är för att de är ganska kontroversiella tjänster och många kommuner har börjat stänga ner dem. [...] Absolut, jag tror att TikTok är jättebra. Det finns kommuner som har förbjudit alla anställda i kommunen från att använda det, och det är ganska extremt. Det är som... om det är något som når ungdomar så kliar det ju i fingerspetsarna. Jag tycker det är ganska frustrerande att inte kunna marknadsföra sig där.”

Aktiviteterna som anordnas för ungdomar på biblioteket är oregelbundna. Man har testat olika sorters aktiviteter och har uppnått olika resultat. Man har exempelvis haft filmvisningar, poesikvällar i samarbete med ett lokalt ungdomsförbund, författarbesök och skribentworkshops. Det finns dock ingen regelbundet återkommande ungdomsverksamhet. Andra målgrupper har klubbar som träffas regelbundet, exempelvis genom bokcirklar, men D berättar att detta har varit svårt att åstadkomma för ungdomar. Ungdomsmålgruppen ses som svår fångad, och även om man kan väcka intresse med individuella aktiviteter är det svårt att få ungdomar att komma tillbaka kontinuerligt. Biblioteket håller just nu i en ungdomsbokcirkel med queer-tema, och D hoppas att detta kan bli ett återkommande inslag i bibliotekets repertoar av aktiviteter.

D anser att aktiviteter är ett effektivt sätt att nå ungdomar och framhäver att det i synnerhet är viktigt i detta biblioteks fall. Bibliotekets ungdomsavdelning är mycket liten och det finns knappt någon yta för ungdomar att umgås. På grund av detta har man mycket svårt att nå ungdomar med den ordinarie biblioteksverksamheten och bli en del av deras vardag.

”O ja, det här är min hjärtefråga, att vi ska få till en ungdomsavdelning så småningom. Det gjordes om på barnavdelningen för några år sedan. Då var ungdomar inte prioriterade, utan man prioriterade de yngre barnen. För ungdomar så finns det bokhyllor, men det finns inte sittplatser i någon utsträckning alls. Jag är också medveten om att det finns en bild för många av mina kollegor att ungdomar stör och att ungdomar är stökiga och att det är jobbigt att ha ungdomar på biblioteket, så det här är något vi måste jobba på. De ingår lika mycket i bibliotekslagen som de andra barnen. De har lika stor rätt att använda... och att det ska finnas aktiviteter riktade till dem. [...] Jag tycker det är jättekonstigt att säga att ungdomar ska hänga på biblioteket men att de inte får göra någonting annat än att läsa böcker. För så är det ju inte med vuxna. [...] Det här är ju det sista offentliga rummet där man kan vara utan att köpa något. Självklart ska det användas på det sättet som våra skattebetalare vill.”

D menar att bibliotekarier ofta misstolkar ungdomars beteende som kaotiskt när de i själva verket uppvisar ett beteende som är helt normalt för deras åldersgrupp. D anser därför att bibliotekspersonalen behöver acceptera detta faktum och jobba på att få ungdomar att känna sig välkomna i biblioteket på deras egna villkor. Hen tillägger att detta inte är en enkel fråga eftersom det finns många som efterfrågar ett lugnt och stillsamt bibliotek, men menar samtidigt att biblioteket inte kan räkna bort en hel målgrupp bara för att de upplevs som stökiga.

D fick frågan om hur personalen hanterar situationer när ungdomar orsakar bråk på biblioteket. Hen svarade att detta är något som personalen diskuterar ofta. Det har förekommit en del slagsmål och bråk på biblioteket och i dessa fall avvisas individerna från lokalen. Det har förts diskussioner kring huruvida det är rätt att utvisa folk och huruvida man kan hindra dem från att komma tillbaka. Biblioteket har tillgång till flera ordningsvakter som de ibland kallar in i konfliktsituationer.

Den första responsen är att använda sig av ett respektfullt men bestämt bemötande för att lugna ner situationen. Hur långt situationen behöver eskalera för att man ska kasta ut någon skiljer sig från ordningsvakt till ordningsvakt. D förklarar dock att bråkiga ungdomar i dagsläget inte är något stort problem på biblioteket, och konfliktsituationer uppstår inte ofta, särskilt inte med de äldre barnen. När det blir bråk är det oftast mellan yngre barn i mellanstadieåldern som bråkar om användandet av bibliotekets datorer.

D anser att en av förutsättningarna för en bra ungdomsavdelning är att man kan sitta lugnt och ostört.

“En förutsättning är att man kan sitta tyst och ostört. Vår ungdomsavdelning är just nu tio meter från informationsdisken. Det tror jag är ett sätt att få ungdomar att inte hänga på biblioteket. Jag skulle egentligen vilja ha en massa undersökningar bakom mig, men det har jag inte; det här är min magkänsla som säger att, ska man ha ett rum för ungdomar så ska det vara hyfsat avskilt från resten av biblioteket om man vill att de ska vara här. Det är någonting som många inte vågar, och som jag tror skulle kunna leda till situationer där vi behöver säga till och ingripa för då känner de att de inte har några ögon på sig.”

D framför att folkbiblioteken ska vara en pedagogisk plats men är tydlig med att denna roll skiljer sig från skolbiblioteken.

”Folkbildning är ju ett fint ord, och det finns mycket som biblioteket gör som ligger i ett pedagogiskt syfte, men jag vill alltid värja mig lite grann när folk vill att vi ska vara för mycket ett pedagogiskt verktyg om du förstår vad jag menar. ”Är det här böckerna verkligen lärorika? Är det verkligen bra att läsa serier och böcker med mycket våld i?”. Den typen av grejer vill jag alltid värja mig mot, för vi har inte det som... jag förstår att ett skolbibliotek måste vara noggrannare med vad de tar in för litteratur för att det ingår i skolans övergripande pedagogiska ansvar liksom. Men det gör inte vi, och vi ska ta vara på barnens intressen. Man lär sig alltid saker av att läsa litteratur, det är jag helt övertygad om. Men vad och hur... det tycker jag inte är vår prioritet, att varje bok ska vara lärorik. Till exempel har det höjts ögonbryn för att vi har haft TV-spels-eftermiddagar på loven. Och då är det såhär: ”är det verkligen bibliotek? Har det verkligen något med litteratur att göra?”. Men det har att göra med barnkultur. Att de ska känna att det är deras bibliotek och att de får ta plats. Det finns jättemycket böcker som handlar om det... alltså det är en del av att vara ungdom idag, att spela TV-spel. Jag tror att man gör ett misstag om man tror att det ena utesluter det andra.”

D anser att det är viktigt att biblioteket erbjuder fler möjligheter än att bara låna böcker.

”Det är viktigt att man inte bara har möjlighet att komma och låna en bok, lämna den och gå, utan att man faktiskt blir kvar och använder biblioteket, för det är då vi kan fånga upp dem och få en relation. Det är då vi kan visa att vi finns, att vi bryr

oss och att de kan få en relation med oss. Förklara vad de hade velat se och vad de skulle vilja göra på biblioteket. Jag tror att det är viktigt att ta plats i det fysiska rummet, och också i det digitala rummet. Det är därför jag tycker att det hade varit bra med TikTok, att om vi fanns närvarande där så skulle vi kunna visa att vi finns och plockat upp och kunnat skapa relationer med ungdomar. Det är svårt att skapa relationer med någon som bara kommer och går. Det är klart att det sker, men det hade kunnat göras i större utsträckning om det funnits ett rum för dem på biblioteket. Det tror jag är grunden i relationsskapandet. Och att man visar att man inte har fördomar, att man inte har olika standarder.”

5.5. Intervju 5

Bibliotekarie E arbetar på ett stadsbibliotek på en större ort.

E berättar att man marknadsför biblioteket genom kontakt med lokala gymnasieskolor. Man har också satt upp affischer i närområdet för att skylta om nya aktiviteter och evenemang. De har också haft sjundeklassare som kommit till biblioteket på studiebesök, vilket gett positiva resultat. Många elever blev mer intresserade av biblioteket efter att ha fått lokalerna introducerade och sett deras varierade utbud.

Man har även inlett ett samarbete med ungdomens hus. Nyligen genomförde man en aktivitet med rollspelstema, vilket är populärt bland ungdomar just nu. Först hölls en föreläsning om rollspelens historia på biblioteket, vilket drog till sig många besökare. Dagen kunde man testa att rollspela på ungdomens hus. Man planerar att genomföra flera sådana här samarbeten i framtiden.

E berättar att det ofta kommer ungdomar till biblioteket som inte syns. De går in, lånar en bok och går sedan ut igen.

”Sen är det ofta att, ungdomarna kommer ju hit, men vi ser dem inte. Man märker bara att de står där i hyllan och plockar på sig. De vågar inte fråga, så man måste ju gå dit och fråga om de behöver hjälp, och så säger de ’nej... eller, jo förresten...’. Ja, det är ganska roligt. Men de hade inte gått fram till oss. Sen brukar de skicka föräldrar ibland. ’Hej, min dotter vill läsa den här boken...’”

På biblioteket finns en bokklubb för barn i 10-13-årsåldern. De som deltagit i den har uppskattat den och velat fortsätta delta. Till följd av denna framgång har man även försökt etablera en bokklubb för ungdomar, men man lyckades inte åstadkomma detta eftersom det inte uppvisades något intresse från målgruppen. E menar att ungdomar är svårare att få kontakt med jämfört med yngre barn eftersom de har mer upptagna liv, vilket är ett problem som alla bibliotek har då det är vanligt att man tappar unga användare när de kommer upp i tonåren.

Under intervjun diskuterades biblioteket närvaro på sociala medier. E berättar att biblioteket är aktivt på internet via sin egen hemsida samt Facebook och Instagram.

E anser dock inte att dessa plattformar hjälper biblioteket att nå ungdomar eftersom denna målgrupp nu huvudsakligen använder TikTok, och där har biblioteket just nu ingen närvaro.

”Vi har ju Facebook och Instagram och hemsidan. Sen når vi ju inte ungdomarna... alltså, det är ju TikTok som gäller, och det använder vi inte. Vi har gjort en undersökning om det skulle vara bäst för oss att göra det. Men... nej, det är inte värt det. För att... är barnen på en media; de var på Instagram jättemycket innan, tills det kom alldeles för mycket vuxna till Instagram. Då flyttade de över till TikTok. De vill inte ha oss där. Och då känner vi att, vill de inte ha oss där så varför ska vi vara där? [...] Nej, det är bara dumt att göra det. Och så tar det så mycket resurser att sitta och göra en massa TikToks.”

E understryker vikten av att göra barn intresserade av biblioteket redan i de yngre åldrarna. När de kommer upp i tonåren är de mycket svåra att nå såvida man inte redan nått de när de var yngre. Om barn utvecklar ett intresse för biblioteket som små, är det mer troligt att de bibehåller intresset som ungdomar.

”Det beror mycket på hur man marknadsför sig i de tidiga åldrarna tror jag. Så att det håller stadigt, om du förstår vad jag menar. Får man dit barnen när de är små så är det ju större chans att de fortsätter. [...] Vi har ju väldigt mycket aktiviteter för de små.”

E berättar att bibliotekslokalen är över 60 år gammal och inte är väl utformad för att användas som socialt utrymme. Man planerar att flytta biblioteket och väntar just nu på en ny lokal.

”Vi har gjort en undersökning nu när vi ska byta plats. Då har vi pratat med ungdomar, eller barn i alla åldrar, och de vill ju ha samma sak. Det spelar ingen roll vilken ålder man frågar. De vill ha mysiga platser att läsa, lite studeringsplatser så man kan sitta och plugga, och... ja, det var typ det de ville ha. Och det har vi tänkt på inför den här ommöbleringen eller... ja, uppfräschningen.”

E beskriver att den nuvarande ungdomsavdelningen är mycket liten. Det finns endast ett fåtal sittplatser i form av 4 fåtöljer. Det är visserligen vanligt att ungdomar sätter sig och läser i ungdomsavdelningen, men E är övertygad om att det skulle kunna bli mycket bättre.

E uppfattar att ungdomar ser biblioteket som en trevlig plats och är intresserade av att spendera tid där. Det finns ofta ungdomar som sitter och läser eller umgås i bibliotekets lokaler. Det finns också variation i vilka som kommer; det är inte bara en liten grupp som hänger i ungdomsavdelningen, utan många olika. E tror dock inte att ungdomar använder biblioteket för att träffa nya människor.

”De träffar de de redan känner. Det är det intrycket jag får. Men genom min bokklubb så har de ju kommit från olika ställen. Så det har ju varit lite så att de lärt

känna nya. [...] Men det är mest att de går dit själva eller med sina kompisar. Det är inte så mycket att man möter andra människor som man inte känner. Inte i min uppfattning i alla fall.”

E berättar att biblioteket aldrig har haft några större problem med bråkiga eller stökiga ungdomar. Och att de unga besökarna överlag är trevliga och skötsamma. Om någon grupp är högljudd räcker det nästan alltid med att helt enkelt be dem sänka ljudnivån. E poängterar även att deras ungdomsavdelning har bra insyn; det är en stor och rymlig lokal och man kan lätt se in och ut i de olika avdelningarna, vilket möjligen kan bidra till att besökarna sköter sig.

När E fick frågan om huruvida ett folkbibliotek bör ha en pedagogisk roll svarade hen att ett folkbibliotek ska stimulera den fria läsningen och inte nödvändigt vara uttalat pedagogisk. Samtidigt understryker hen att man alltid lär sig saker av att läsa, oavsett vilket material man väljer att ta del av.

5.6. Intervju 6

Bibliotekarie F arbetar på samma bibliotek som bibliotekarie E

F berättar att marknadsföring till ungdomar är en stor utmaning. Biblioteket har ingen konkret plan för marknadsföring, men det är fortfarande något man arbetet på kontinuerligt. Man har exempelvis satt upp affischer på ungdomens hus och lokala högstadie- och gymnasieskolor. Biblioteket använder sig av Facebook och Instagram, men D anser att dessa medieplattformar inte är effektiva eftersom ungdomar inte använder dessa.

F anser att bibliotekets marknadsföring skulle kunna utvecklas genom att göra ungdomar delaktiga i bibliotekets verksamhet.

”Jag tror att man får, liksom, vara lite mer där de [ungdomar] är, eller hitta ambassadörer i målgruppen som kanske kan prata om biblioteket. Jag tror att det är där man måste få in en fot. Ja, att tonåringarna själva pratar om biblioteket med varandra. Göra det coolt. Ja, för jag tror inte att vi kan komma liksom, uppifrån som vuxna på biblioteket; det funkar inte så. De måste prata med varandra och de måste känna att de äger rummet, och där har vi... ja, mycket att jobba med.”

F berättar att biblioteket inte har regelbundna aktiviteter för ungdomar. Det kan hända att biblioteket håller bokcirklar för ungdomar, men detta sker endast när en ungdomsgrupp kontakter personalen och ber om att en bokcirkel anordnas. F menar att ingen skulle komma om biblioteket själva skulle etablera en regelbunden ungdomsbokcirkel.

”Om vi skulle starta en egen bokcirkel och marknadsföra den så kommer det ingen. Så då har vi fångat upp en grupp när de har velat själva. Men annars så, nej, ingenting. Jag skulle vilja säga att det finns en del tonåringar här på biblioteket, men

de använder det för att sitta och plugga. Så det är den aktiviteten de har här. Men det är ju från dem själva. Och sen så, ja, sporadiska bokcirklar. Så har det sett ut de senaste fem, tio åren.”

Biblioteket har använt sig av en fokusgrupp för att undersöka vad ungdomar vill ha ut av biblioteket och hur de anser att det kan förbättras. Svaren centrerade huvudsakligen kring biblioteksrummet; man ville ha fler mysiga sittplatser där man kan umgås och studera. F delar uppfattningen att biblioteket lider av en avsaknad av sittplatser, vilket beror på att bibliotekslokalen är gammal och utdaterad. Lokalen är inte designad för att främja trivsel eller socialt umgänge och är inte tillräckligt fysiskt tillgänglig. F menar att biblioteket behöver kunna erbjuda fler utrymmen för socialt umgänge för att tillfredsställa ungdomarna som har ett intresse av att spendera tid på biblioteket. F tycker även att biblioteket skulle kunna erbjuda läxhjälp till ungdomar, men kalla det för något annat.

”Och just det här med plugg... att man skulle kunna erbjuda någon form av läxhjälp, men kalla det för någonting annat. Sådär att man kan fråga bibliotekarien vad som helst om det kör fast med studierna.”

Biblioteket har inlett ett samarbete med ungdomens hus som är beläget i närheten i biblioteket. Samarbetet uppkom då biblioteket ville hitta ett sätt att nå ut till ungdomsmålgruppen genom att integrera sig i ett utrymme som många ungdomar besöker regelbundet. Den första aktiviteten som biblioteket genomförde i samarbete med ungdomens hus kretsade kring rollspel och genomfördes i två delar. Först hölls en föreläsning om rollspelens historia på biblioteket, och dagen därefter kunde man testa rollspel på ungdomens hus. Man planerar att fortsätta detta samarbete kontinuerligt, exempelvis genom att placera hyllor med böcker från biblioteket i ungdomens hus och genom att bibliotekarierna kommer och startar bokcirklar. Ett större antal ungdomar besökte biblioteket i samband med rollspelsföreläsningarna, och F fick intrycket att de inte kände sig bekväma i lokalen.

”Målet är ju att tonåringarna ska känna sig bekväma med biblioteket; att de känner att ”det här är vårt rum också att vara på”, för det var det vi fick lära oss med den här föreläsningen vi had om rollspelet, att de känner sig nog inte så bekväma här. De vet nog inte riktigt hur man gör, och då blir de ju skygga liksom, eller, det blir inte så attraktivt för dem att komma hit.”

F belyser svårigheten med att försöka få kontakt med ungdomar som vuxen.

”Det är ju inte helt lätt eftersom vi är vuxna, och de vill inte vara med oss eller lyssna på oss. Och det har vi ju liksom förstått och räknat ut såklart, så att, nej, det är jättesvårt. Men jag tänker att det är en balansgång helt klart. Och att fortsätta bjuda in och, liksom på ett stillsamt sätt visa att vi finns och vad de kan använda oss till. Men också fånga de där tonåringarna som faktiskt vill och tycker om oss och vill vara på biblioteket och läsa. Och så får de liksom vara, ja, just det där med

ambassadörer i brist på ett annat ord. För jag tror ju helt klart att de behöver förebilder.”

Enligt F är det mycket sällsynt att det uppstår konflikter med ungdomarna på biblioteket.

”Det har inte varit det på länge, ibland kommer det lite stökiga personer, men... nej, inget vi lider av, lite tråkigt också, för det betyder att det inte är så många som hänger här. De tonåringar som kommer till tonårsavdelningen, de ser vi knappt, vi pratar nästan inte med de. brist på sittplatser, så det är inte så kul att sitta hos oss. det finns inte plats för att hänga.”

6. Analys

Här återkopplar jag till denna uppsats teoretiska förankring. Denna sektion är indelad i avsnitt där undersökningens resultat kategoriseras enligt de fyra rummen i fyrumsmodellen, det vill säga inspirationsrummet, rummet för utförande, lärandrummet och rummet som mötesplats.

6.1. Inspirationsrummet

En av de mest konsekvent återkommande samtalspunkterna under intervjuerna var att ungdomar anses vara en mycket svår grupp att nå. Ungdomar i allmänhet har en låg benägenhet att besöka och använda biblioteket, och intresset för fritidsläsning uppfattas också som lågt. Under intervjuerna togs det ofta upp att ungdomar ofta uppvisar ett starkt motstånd mot att följa önskemål som kommer från vuxna, vilket innebär att de är en mycket svår grupp att marknadsföra till. Även om biblioteken försöker marknadsföra till ungdomar, är risken stor att man ”ser igenom” marknadsföringen och enbart uppfattar den som en irriterande uppmaning från vuxenvärlden. Av intervjuerna framgår att biblioteken måste kämpa hårt för att övervinna dessa utmaningar och inspirera ungdomar till att besöka biblioteket.

Insatser för att inspirera ungdomar kan ske både inuti och utanför biblioteket, men med tanke på ungdomsmålgruppens låga benägenhet att besöka det fysiska biblioteket, är det nödvändigt att en stor del av arbetet sker utanför biblioteket i form av marknadsföring. Flera av intervjupersonerna talade om hur viktigt det är att vara synlig; att ungdomar är medvetna om biblioteket och vilka tjänster det erbjuder, och att man bygger upp en uppfattning om biblioteket som en del av vardagen. Biblioteken försöker inspirera ungdomar genom att vara synliga på platser som är relevanta för målgruppen, vilket innefattar både fysiska och digitala utrymmen. Skolor och fritidsgårdar är de huvudsakliga exemplen på fysiska platser där biblioteken vill vara synliga.

En idé som kom upp under flera av intervjuerna var att ta hjälp av ungdomar i marknadsföringsarbetet. I synnerhet bibliotek C hade använt sig av detta i ett omfattande projekt som gett tillfredsställande resultat (intervju 3). Detta är ett sätt att kringgå upplevelsen av bristande autenticitet i bibliotekens marknadsföring till ungdomar. Idén är att inspirera ungdomar genom visa upp förebilder i deras egen ålder och samtidigt marknadsföra biblioteket på ett sätt som känns autentiskt för ungdomar.

Holmberg (2009, s.76) resonerar kring det så kallade ”bibliotek 2.0”; en modern syn på biblioteket som utvecklas i enlighet med internet och den moderna kommunikationsteknikens framfart. Detta har även lett till att den service som erbjuds till bibliotekets användare har utvecklats, vilket författaren kallar för ”biblioteksservice 2.0”. Detta beskrivs som en typ av service som komplementerar bibliotekariernas traditionella service, och som kännetecknas av ett fokus på användardeltagande och kontinuerlig utveckling. Genom att upprätthålla kontakt och ömsesidig kommunikation med bibliotekets användare kan servicen utvecklas för att mer effektivt möta olika målgruppers behov. Denna infallsvinkel synliggörs i intervjuresultaten när intervjupersonerna pratar om att utforma aktiviteter, medier och fysiska utrymmen i samarbete med ungdomar.

Bibliotekarie F nämnde att man vill skapa ett scenario där medlemmar av målgruppen ser att ungdomar i deras egen ålder använder biblioteket och att de börjar prata om det med varandra (intervju 6), vilket tycks vara en tanke som ligger bakom mycket av bibliotekens arbete. För att ett budskap ska kunna inspirera ungdomar krävs det att budskapet cirkulerar inom målgruppens egna kommunikationskretsar. Om budskapet kommer utifrån, från vuxenvärlden, kan det upplevas som inautentiskt och få motsatt effekt.

I de sex intervjuerna som genomförts för denna studie uppvisar bibliotekarierna enighet i många frågor, men den främsta punkten där deras åsikter skiljer sig åt är användningen av sociala medier. Intervjupersonerna uppvisar ett brett spektrum av åsikter gällande TikTok. Bibliotekarie E var negativt inställd till bibliotekets användande av tjänsten och ansåg att ungdomar skulle uppfatta bibliotekets marknadsföring som inautentisk och frånstötande. Bibliotekarie C använder sig av TikTok på sitt bibliotek i samråd med en grupp unga läsambassadörer och rapporterar att man fått positiv respons från ungdomar. Bibliotekarie D anser att TikTok skulle vara ett givande tillskott till bibliotekets marknadsföring men har inte tillåtelse att använda plattformen på grund av dess kontroversiella koppling till Kina. Flera av intervjupersonerna rapporterar att ett betydande antal ungdomar har inspirerats till läsning genom ”BookTok”, en subcommunity av TikTok-användare som diskuterar och tipsar om böcker. Utifrån dessa resultat verkar TikTok ha potential att inspirera ungdomar till läsning, men frågan är huruvida det är lämpligt eller ens möjligt för ett bibliotek att tillämpa denna potential i sin marknadsföring. Av intervjuresultaten att döma är detta något som det fortfarande råder delade meningar om.

Ett tema som återkom gång på gång i intervjuerna är vikten av att skapa en relation av öppenhet och respekt med de unga biblioteksanvändarna, vilket jag också ser som ett exempel på inspirationbaserat arbete. Att ungdomar känner sig hörda och respekterade och känner att de kan prata med och relatera till bibliotekspersonalen är något som gör att de uppfattar biblioteket som en plats där de är välkomna och respekterade, vilket leder till ett ökat intresse att engagera sig i bibliotekets tjänster och spendera tid där. Att ha en god relation till låntagarna bidrar även till en mer trivsamt bibliotekslokal då det blir lättare att förebygga och förhindra konflikter.

6.2. Rummet för utförande

Av intervjurest resultaten framgår det att flera av de intervjuade bibliotekarierna använder sig av aktiviteter med en ett fokus på aktivt deltagande som ett sätt att göra biblioteket mer attraktivt för ungdomar. Denna typ av aktiviteter kan utgöras av workshops, pyssel, bokcirkel och mycket annat. Kärnan i dessa aktiviteter är att deltagarna får möjlighet att ta en aktiv roll där de skapar saker och interagerar med andra deltagare. Flera av intervjupersonerna berättar att deras bibliotek ofta genomför dessa aktiviteter i samarbete med en lokal fritidsgård (eller ett liknande etablissemang med ungdomsinriktning) vilket bidrar till bibliotekets marknadsföring i och med att fritidsgårdens besökare kommer i kontakt med biblioteksverksamheten och lär känna bibliotekarierna.

Denna typ av aktiviteter ingår i ett vidgat perspektiv på vilka funktioner och tjänster ett bibliotek kan erbjuda, vilket skapar positivt engagemang eftersom det bryter mot förutfattade meningar om biblioteket. Man vill visa att biblioteket kan handla om mer än lärande och läsning; det är även en plats där man inbjuds att vara aktiv och kreativ. Bibliotekarie 4 tog upp att det ibland uttrycks delade meningar om vissa tjänster som biblioteket erbjuder; exempelvis det faktum att man kan spela dataspel på biblioteket. Bibliotekarie D menar dock att dessa aktiviteter är en del av barnkulturen och får därför inte ignoreras (intervju 4). Om biblioteket endast presenterar en traditionell och statisk modell av kultur kommer de inte att fånga den yngre generationens intresse. Biblioteken måste vara flexibla och tillmötesgående gentemot barn och ungdomars intressen, och att erbjuda medier och aktiviteter utöver böcker är ett sätt att uppnå detta.

6.3 Lärandrummet

Flera av intervjupersonerna uppgav att ungdomar i viss utsträckning använder biblioteket för att studera, vilket innebär att bibliotekets roll som lärandrum har en dragningskraft för vissa ungdomar. Viktigt att notera är dock att de studerande ungdomarnas biblioteksbesök alltid sker efter eget initiativ. Ingen av intervjupersonerna beskrev några försök från bibliotekets sida att motivera ungdomar till att använda biblioteket på det här sättet. Det är möjligt att undra varför

bibliotekspersonalen visar ett lågt intresse för att marknadsföra biblioteket genom dess pedagogiska roll när det faktiskt finns ungdomar som använder biblioteket för detta syfte.

I synnerhet bibliotekarie A var tydlig med att biblioteket försöker undvika att förknippas med skolarbete (intervju 1). Denna inställning pekar mot en uppfattning om att en emfas på pedagogik skulle stöta bort fler ungdomar än det skulle locka. Bibliotekarie F (intervju 6) spekulerade kring idén att erbjuda läxhjälp för ungdomar, vilket skulle vara ett sätt att marknadsföra biblioteket genom att betona dess pedagogiska roll, men ansåg att tjänsten borde kallas för något annat, vilket demonstrerar en ovilja att koppla bibliotekets verksamhet till skolarbetet. Bibliotekarie D (intervju 4) ansåg att folkbiblioteken i grunden är en lärarrik plats i och med dess utbud av litteratur. Hen är dock tydlig med att folkbiblioteken inte har samma uttryckliga pedagogiska syfte som skolbiblioteken. I stället försöker man etablera biblioteket som ett kontrast till det strukturellt uppställda lärandet i skolan och främjar i stället den lustfyllda läsningen.

Sammanfattningsvis tycks samtliga av intervjupersonerna dela uppfattningen att folkbiblioteken kan utgöra ett användbart komplement till skolarbetet, men att man samtidigt måste göra det tydligt att man skiljer sig från skolan för att inte stöta bort ungdomar. Detta förklarar varför bibliotekets roll som lärande rum spelar en tydligt förminskad roll i bibliotekens marknadsföring till ungdomar.

6.4 Rummet som mötesplats

Samtliga av intervjupersonerna är positivt inställda till att ungdomar använder biblioteket som en mötesplats och vill uppmuntra dem till att använda biblioteket på detta sätt.

Bibliotekarie D (intervju 4) beskriver att det finns blandade känslor bland bibliotekspersonal när det kommer till ungdomar som använder biblioteket för att umgås. Intervjupersonen anser att biblioteket måste vara beredd att låta ungdomar umgås på ett sätt som är naturligt för dem om biblioteket ska kunna utgöra en lockande mötesplats för ungdomar. Detta är dock inte en uppfattning som delas av alla, vilket kan leda till att blandade budskap skickas ut. Det är alltså inte en självklarhet att ungdomars användning av biblioteket som mötesplats uppmuntras av bibliotekspersonalen i praktiken.

Samtliga av intervjupersonerna ansåg att en högkvalitativ och inbjudande ungdomsavdelning är viktig för att motivera ungdomar till att besöka biblioteket. Samtliga delade samma uppfattning om hur en ungdomsavdelning bör se ut, och Bibliotekarie E (intervju 5) antydde att samma konsensus råder i de fall där ungdomar har intervjuats angående deras önskemål. Resultaten visar att biblioteken i de flesta fall inte har tillgång till de resurser som krävs för att skapa en optimal ungdomsavdelning. I bibliotek 2:s fall hade ungdomsavdelningen till stor del fått monteras ned eftersom den missbrukats av målgruppen. Trots att

ungdomsavdelningarna ses som viktiga, tycks det vara en stor utmaning för intervjupersonernas respektive bibliotek att etablera och bibehålla en givande och tillfredsställande ungdomsavdelning. Flera av intervjupersonerna underströk att ungdomar ska prioriteras i lika stor utsträckning som yngre barn enligt bibliotekslagen, men i praktiken blir denna målgrupp ofta eftersatt. Detta kan utgöra en förklaring till svårigheterna med att etablera en högkvalitativ ungdomsavdelning; det är inte en självklarhet att ungdomar ses som en prioritet, och därför används bibliotekens ofta begränsade resurser till annat.

Den allmänna uppfattningen är att ungdomar vill uppleva att ungdomsavdelningen är en plats som tillhör dem. Det ska vara bekvämt, inbjudande och till viss grad avskilt från resten av biblioteket. Begrepp som ”mysigt” och ”ett rum i rummet” kom upp flera gånger under intervjuerna.

Flera av intervjupersonerna ansåg att bibliotekslokalens utformning och ungdomsavdelningens placering är viktiga faktorer som påverkar ungdomars villighet att besöka biblioteket. På bibliotek 2 sågs den trånga och svåråtkomliga lokalen som ett hinder (intervju 2), och på bibliotek 4 betraktade den intervjuade bibliotekarien ungdomsavdelningens placering i anslutning till informationsdisken som problematisk (intervju 4).

Ingen av intervjupersonerna ansåg att det var vanligt att ungdomar träffar och interagerar med nya människor på biblioteket. I stället används biblioteket som en plats för ungdomar med sedan innan etablerade relationer att umgås. Här synliggörs även en skillnad mellan mindre och större bibliotek. På mindre orter där det endast finns en enstaka skola upplever ungdomar inget behov av att besöka biblioteket för att umgås med vänner eftersom de redan träffas i skolan (intervju 1). På dessa mindre orter spelar bibliotekets roll som mötesplats inte en betydande roll.

7. Diskusison

7.1 Metoddiskussion

Jag anser att genomförandet av semistrukturerade intervjuer har varit ett effektivt sätt att undersöka bibliotekariers arbetssätt och åsikter rörande ungdomsmålgruppen. En begränsning med denna metod är att det endast ger en bergränsad bild av hur ungdomars användande av folkbiblioteket ser ut idag, eftersom fokuset enbart ligger på personalens perspektiv.

I ett tidigt stadium av planeringen för denna undersökning planerade jag att även genomföra intervjuer med gymnasieelever. På så sätt hade jag kunnat jämföra bibliotekariernas utsagor om bibliotekets marknadsföring med ungdomars åsikt om denna marknadsförings effektivitet. Både avsändarens och mottagarens åsikter hade

kunnat representeras för att måla upp en helhetsbild av biblioteken och ungdomsmålgruppens relation till varandra. Jag valde dock att inte använda mig av denna utgångspunkt och i stället fokusera enbart på bibliotekariernas åsikter och arbetssätt, både för att få ett tydligare fokus i undersökningen och för att jag ansåg att detta var mer genomförbart för en mindre undersökning som denna. Icke desto mindre anser jag att ungdomars åsikter om biblioteken och deras aktiviteter och marknadsföring är ett intressant ämne för framtida forskning. Det är tydligt att bibliotekarier betraktar ungdomar som en svårnådd och något avlägsen målgrupp. Att få en tydligare insikt i ungdomars åsikter skulle kunna hjälpa biblioteken att möta ungdomars önskemål och behov.

7.2 Resultat- och analysdiskussion

Syftet med denna undersökning har varit att komma fram till hur bibliotek i södra och sydöstra Sverige motiverar ungdomar till att besöka och använda biblioteket. Jag har försökt besvara denna fråga genom att sex semistrukturerade intervjuer med inriktning på bibliotekens arbete med ungdomsmålgruppen. I resultaten av dessa intervjuer framgår en mängd olika strategier som biblioteken använder för att nå ut till ungdomsmålgruppen. Synlighet och interaktion både inom och utanför biblioteksrummet är av stor vikt. Ett respektfullt och konstruktivt bemötande ses som en stark motivationsfaktor som ökar ungdomars intresse för biblioteket. Marknadsföring och samarbeten med andra institutioner används för att möjliggöra dessa interaktioner.

Det framgår av intervjumaterialet att bibliotek i stor utsträckning använder sig av aktiviteter för att motivera ungdomar. I synnerhet aktiviteter med ett fokus på aktivt deltagande anses vara ett spännande och givande sätt att locka ungdomsmålgruppen till biblioteket. I kontrast till detta finns det ingen större tilltro för aktiviteter som är direkt relaterade till böcker och läsning, exempelvis bokcirkel. Detta är konsekvent med intervjupersonernas motvillighet att associera biblioteket med skolan. I stället vill man emfasera en vidgad syn på biblioteksverksamheten. Biblioteket blir därmed inte bara en plats för stillsam läsning utan även en plats för interaktion, upplevelser och deltagande. Det finns en förhoppning om att detta kommer att leda till att ungdomar får ett ökat intresse för biblioteket. Detta är konsekvent med Hvenegaard Rasmussens syn på biblioteket som en plats som övergått från envägskommunikation till tvåvägskommunikation (2016). Man arbetar för att inspirera ungdomar genom att ge dem upplevelser och möjligheter att vara kreativa och aktiva. Genom att genomföra intressanta och engagerande aktiviteter och marknadsföra dessa via forum som är relevanta för ungdomar vill man nå ut till nya potentiella biblioteksanvändare och även motverka en negativ uppfattning av biblioteket som en statisk och ointressant verksamhet.

Biblioteken når även ut till ungdomar genom att integrera sig i andra verksamheter. Flera av intervjupersonerna berättade att biblioteket samarbetar med någon lokal fritidsgård eller annan ungdomsinriktad verksamhet. Det är även vanligt att

biblioteken samarbetar med lokala skolor exempelvis genom att bibliotekarier håller bokprat inför en skolklass. Eftersom många ungdomar sällan eller aldrig besöker biblioteket vill man kunna introducera ungdomar till biblioteket och dess personal genom att låta biblioteket genomföra aktiviteter i samband med verksamheter som har en mer aktiv användarbas av ungdomar. Bibliotek A har exempelvis genomfört åtskilliga aktiviteter i den lokala fritidsgårdens namn (intervju 1).

Av intervjurens resultat att döma använder ungdomar inte i hög grad folkbiblioteken som en tredje plats. På mindre orter är intresset för att använda biblioteket som mötesplats obefintligt. På större orter är det något vanligare att ungdomar använder biblioteket som en social plats, och i dessa fall används biblioteket inte för att träffa nya människor, utan för att umgås med folk man redan känner. Undantaget till detta är när biblioteket genomför aktiviteter, vilket kan leda till att ungdomar med liknande intressen träffas och får kontakt. Sett utifrån resultaten av denna undersökning verkar det endast finnas en liten del av ungdomsmålgruppen som betraktar biblioteket som en tredje plats. Samtidigt är det tydligt att bibliotekspersonalen jobbar hårt för att göra biblioteket till en plats där ungdomar vill spendera tid. De flesta av bibliotekarierna hade ambitioner om att skapa mysiga och inbjudande ungdomsavdelningar, och en högkvalitativ ungdomsavdelning sågs som ett effektivt sätt att öka ungdomars intresse för biblioteket.

Bibliotekets funktion som komplement till skolan och medel för lärande används inte som en motivationsfaktor för ungdomar; i stället försöker man etablera en syn på biblioteket som en kontrast till skolan som främjar det fria och lustfyllda läsandet.

Från ett överblicksperspektiv är resultaten av denna studie konsekvent med tidigare forskning. Som jag nämnt tidigare utförde Ornstein och Reid en studie år 2021 där bibliotek som gjort stora satsningar på barn och ungdomar undersöktes med ändamålet att komma fram till vilka idéer som ligger bakom bibliotekspersonalens arbete med denna målgrupp. Enligt resultaten av studien gavs stor vikt till bibliotekspersonalens bemötande av ungdomar. Att bilda bygga upp positiva relationer genom att ge ungdomar respekt och ett vänligt bemötande sågs som mycket viktigt. Dessa bibliotek arbetade även för att bygga upp en välkomnande atmosfär som ger ungdomar en känsla av tillhörighet och ägarskap. För att göra detta lade man resurser på att etablera högkvalitativa ungdomsavdelningar där ungdomars önskemål och förslag tas i beaktning. Bibliotekarierna som intervjuades för denna studie har gett intervjusvar som överrensstämmer med dessa idéer. Samtliga av de intervjuade bibliotekarierna såg det relationsbildande arbetet och bemötandet som en mycket viktig del av bibliotekets arbete för ungdomar. Ungdomsavdelningens utformning sågs också som mycket betydelsefull. Samtidigt är det tydligt att biblioteken ser det som en stor utmaning att skapa relationer med ungdomar eftersom det endast är en liten del av målgruppen som väljer att besöka biblioteket, vilket inte tas upp i Ornstein och Reids studie i större utsträckning. De åtta punkterna som författarna målar upp är goda riktlinjer för att skapa ett bra bibliotek för ungdomar. Baserat på resultaten av denna studie verkar det dock som

att det inte bara krävs ett högkvalitativt bibliotek, utan även aktiv marknadsföring och engagerande aktiviteter för att motivera ungdomar till att besöka biblioteket.

Sammanfattningsvis belyser resultaten en mångfald av olika metoder som bibliotek använder för att nå ut till ungdomar och illustrerar samtidigt de stora utmaningarna med att göra just detta. I flera avseenden bryter resultaten mot mina förväntningar då jag tidigare haft uppfattningen att biblioteken, i synnerhet på större orter, haft en riktad och konkret strategi för att marknadsföra till ungdomar. Det var få av intervjupersonerna som beskrev en tydlig vision för detta, och min uppfattning är att flera av bibliotekarierna var tveksamma till huruvida marknadsföringen överhuvudtaget var effektiv. Även om resultaten belyser vissa lovande strategier som gett intressanta resultat, exempelvis idén om läsambassadörer, förefaller en stor del av arbetet som diffust och sporadiskt. I synnerhet på de mindre orterna tycks biblioteken möta stora utmaningar i sin strävan att nå ungdomsmålgruppen. Min uppfattning är dock att hoppet ännu inte är ute. Biblioteken experimenterar fortfarande med nya sätt att inspirera ungdomar. Man ger sig ut på sociala medier, man ordnar pysselkvällar och man anställer läsambassadörer. Biblioteken söker fortfarande efter det bästa sättet att nå ut till denna svårnådda målgrupp, och jag tror att detta sökande kommer att fortsätta i en lång tid framöver.

Referenser

Publicerat material

Hedemark, Å. (2020) Authenticity matters: The reading practices of Swedish young adults and their views of public libraries. *New review of children's literature & librarianship*. Vol. 26 (1). s.76-90

<https://doi-org.proxy.lnu.se/10.1080/13614541.2021.1971392>

Hvenegaard Rasmussen, C. (2016). The participatory public library: the Nordic experience. *New library world*. Vol. 117 (9) s.546-556.

<https://www.proquest.com/lisa/docview/1830311895/92694F5E93BB4E0BPQ/2>

Holmberg, K. (2009). *Bibliotek 2.0 : deltagarkultur i förändring*. Lund: BTJ förlag,

Jochumsen, H., Hvenegaard Rasmussen, C., & Skot-Hansen, D. (2012). The four spaces - a new model for the public library, *New Library World*, 113(11/12), 586-597.

Doi:10.1108/03074801211282948

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Oldenburg, R. (1989). *The great good place: Cafés, coffee shops, bookstores, bars, hair salons and other hangouts at the heart of a community*. Da Capo press.

Ornstein, O., Reid, P. (2021) 'Talk to them like they're people': A cross-cultural comparison of teen-centered approaches in public library services. *Journal of Librarianship and Information Science*. Vol. 54 (3).

<https://doi-org.proxy.lnu.se/10.1177/09610006211020090>

Sandin, A. S. (2011). *Barnbibliotek och lässtimulans: delaktighet, förhållningssätt, samarbete*. Regionbibliotek Stockholm

Opublicerat material

Personlig kommunikation: Intervju 1 (19/4/2023, ca 35 min)

Personlig kommunikation: Intervju 2 (20/4/2023, ca 30 min)

Personlig kommunikation: Intervju 3 (27/4/2023, ca 43 min)

Personlig kommunikation: Intervju 4 (27/4/2023, ca 34 min)

Personlig kommunikation: Intervju 5 (8/5/2023, ca 52 min)

Personlig kommunikation: Intervju 6 (11/5/2023, ca 30 min)

Bilaga 1: Intervjuguide

Hur marknadsför ni biblioteket till ungdomar?

Hur ser er aktivitet ut på sociala medier?

Hur ofta har ni aktiviteter riktade till ungdomar? Vilken typ av aktiviteter?

Har ungdomar möjligheten att påverka biblioteksverksamheten exempelvis genom att komma med förslag på aktiviteter de skulle vara intresserade av?

Hur går man tillväga för att bygga tillit och relationer med ungdomar?

Hur bör ett bibliotek utformas för att inspirera ungdomar? Vilken typ av design reagerar ungdomar bäst på? Vilken litteratur?

Vad gör ni om en eller flera ungdomar beter sig olämpligt på biblioteket. Vilken typ av beteende ser ni som olämpligt?

Hur ofta håller ni aktiviteter som är centrerade kring skapande och användardeltagande? (Tex. workshops/makerspace?)

Har ni tagit ungdomars behov i beaktning vid utformningen av biblioteksrummet?

Finns det öppna utrymmen och sittplatser där människor kan sätta sig och samtala?

De flesta bibliotek har utrymmen specialdesignade för barn. Anser du att det är nödvändigt att ha utrymmen som är specifika för ungdomar?

Har folkbiblioteken unika pedagogiska funktioner som inte kan fyllas av skolbiblioteken? Hur stor vikt lägger ni på folkbibliotekets pedagogiska funktion?

Vilka är de vanligaste frågorna ni får från ungdomar/saker de behöver hjälp med?

Kan du ge några exempel på vilken litteratur i ert bestånd som är mest populär bland ungdomar?

Är det vanligt att ungdomar besöker biblioteket för att studera eller för att få hjälp med studier?

Upplever du baserat på dina personliga erfarenheter att det finns ett intresse bland ungdomar att använda biblioteket som mötesplats och spendera tid där? Finns det en stor användarbas?

Anser du att biblioteket skulle kunna göra något annorlunda för att bli mer anpassat till ungdomars behov?

